

Yttrande över betänkandet av Utredningen om statens samverkan med kommunsektorn SOU 2024:43

Er beteckning: Fi2024/01460

Sammanfattning

Länsstyrelsen yttrar sig över avsnitten; 11.9, 11.10.1, 11.10.2, 11.11 och 12.3.1. I övrigt har länsstyrelsen inga synpunkter på utredningens förslag.

11.9 Samverkan inom olika verksamhetsområden

Länsstyrelserna delar utredningens bedömning om att samverkan inom det regionala utvecklingsområdet i huvudsak är lämplig men kan utvecklas och förtydligas. Länsstyrelserna, och andra statliga myndigheter, bör kunna ges tydligare uppdrag som syftar till att förverkliga regeringens politik på regional nivå. SOU 2024:29, Goda möjligheter till ökat välstånd, bedömer att flytten av det regionala utvecklingsansvaret från länsstyrelserna till regionerna bör utvärderas. Utvärderingen bör bedöma effekter och behovet av eventuella förändringar men även hur reformen har påverkat länsstyrelsernas möjlighet att göra breda avdömningar i tillståndsfrågor och frågor som påverkar samhällsutvecklingen. Detta utreds nu i ”Den framtida regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken” som ska läggas fram den 1 juni 2026.

Vi vill i detta sammanhang återknyta till länsstyrelsernas gemensamma utredning Framtidens länsstyrelse där vi gör bedömningen att om samverkan mellan länsstyrelserna, kommunerna och regionerna verkningsfullt ska kunna bidra till en hållbar regional utveckling behöver parterna kunna samverka och samtliga bidra med resurser. Länsstyrelserna behöver legitimitet, mandat och ekonomiska resurser för att kunna uppfylla statens mål på den regionala nivån och för att kunna vara en samarbetspart till regionerna och andra i det strategiska tillväxtarbetet och regionala utvecklingsarbetet. Detta är en förutsättning för att länsstyrelserna kunna göra sammanvägningar utifrån alla tre hållbarhetsperspektiv, socialt, ekologiskt och ekonomiskt.

Länsstyrelsen delar även utredningens bedömning om att mer specifika krav på samverkan i myndighetsinstruktioner och olika regeringsuppdrag till myndigheterna samt uttalade krav på vad som

förväntas av olika aktörer skulle kunna bidra till att förenkla samverkan, samt att länsstyrelsernas kompetens på området bör tas till tillvara i högre utsträckning genom att statliga myndigheter ges i uppdrag att samverka med länsstyrelserna.

Kapitel 11.10 Länsstyrelsen roll i samverkan

11.10.1 Iakttagelser om förutsättningar för ändamålsenlig samverkan

Länsstyrelserna delar utredningens bedömning att det regionala perspektivet och intresset, i vissa fall kräver ett kompletterande statligt perspektiv. Vi vill dock mena att båda perspektiven är viktiga och behövs för regional utveckling.

Vidare anser länsstyrelserna att det är bra att utredningen framhåller betydelsen av att det finns bestående samverkansstrukturer som kan användas för samverkan.

Länsstyrelserna och arbetet med Agenda 2030

Länsstyrelserna delar utredningens bedömning att länsstyrelserna skulle kunna ta en mer aktiv roll i att stötta kommunsektorn när det gäller arbetet med Agenda 2030 och att det kräver ett tydligare mandat och finansiering. Agenda 2030 är bra plattform för arbete med tvärssektoriella frågor och att arbeta med såväl målkonflikter som målsynergier regionalt och lokalt.

11.10.2 Länsstyrelsernas roll i samverkan behöver stärkas

Länsstyrelserna stödjer uppfattningen att regeringen bör överväga ett förtydligande i länsstyrelseinstruktionen om att länsstyrelsen ska företräda regeringen i länet och bidra till länens utveckling.

Länsstyrelserna delar utredningens i bedömning om samverkan mellan kommunsektorn och länsstyrelserna och att länsstyrelsernas roll som länk mellan regeringen och kommunerna behöver förtydligas och förstärkas.

Länsstyrelserna delar utredningens bedömning att statliga myndigheter behöver tydligare uppdrag gentemot länsstyrelsen. Detta regleras för länsstyrelsernas del i Förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion. Utifrån det perspektivet behövs en ömsesidig involvering och samverkan i arbetet som berör kommuner och regioner.

Genom att inrätta ett regionalt råd för samverkan och informationsutbyte i varje län stärks relationerna mellan kommunerna, regionen och staten, representerad av länsstyrelserna. Detta ger fördelar för både kommun, region och stat. Länsstyrelserna ser det regionala rådet som ett viktigt forum för att främja samarbete, snarare än att enbart förstärka länsstyrelsernas egen roll. Länsstyrelserna anser att förslaget om att det ska finnas ett organ för samverkan och informationsutbyte inom varje länsstyrelse är bra och bör genomföras.

Länsstyrelsen ställer sig även bakom att rådet ska ledas av landshövdingen och att representanter med mandat för kommuner och region i länet deltar, samt utses av landshövdingen. Länsstyrelsernas förutsättningar är dock olika. Det är således viktigt att länen ges möjlighet att skapa samverkanslösningar som är ändamålsenliga utifrån respektive regionala förhållandena.

Länsstyrelserna föreslår dock att rådet får en annan benämning, så att det mer tydligt skiljs från begrepp som används i termer av kommunalråd och regionråd. Länsstyrelserna föreslår benämningen Länsstyrelsens strategiska råd för kommun och regionfrågor.

Förslaget om att inrätta råden den 1 januari 2026 är bra.

Kap 11.11 Samverkan i kris och krisberedskap

Länsstyrelsen instämmer i stort med utredningens bedömningar vad avser samverkan i kris och krisberedskap. Länsstyrelsen konstaterar samtidigt att betänkandet i huvudsak fokuserar på fredstida kriser medan fokus i utvecklingen på beredskapsområdet ligger på civilt försvar. I uppdraget saknas inriktning om inför och under höjd beredskap.

En fredstida kris får per definition beskrivas som tillhörande det tidsspektrum som omfattar ”inför höjd beredskap”. Utredningens tolkning av uppdraget lyfter inte alls det perspektivet saknar därför förslag med udd inom området samverkan i kris och krig.

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att det inte är realistiskt att ha etablerade samverkansstrukturer för varje tänkbar krissituation utan att samverkan bör utgå från de generella strukturer som länsstyrelsen bygger upp utifrån det geografiska områdesansvaret. Det är också i linje med hur regeringen anfört att ledning i det civila försvaret bör gå till i den nya totalförsvarspropositionen, ytterst genom det geografiska områdesansvaret.

I samma kapitel som ovanstående står att ” Utredningen konstaterar vidare att det kan finnas situationer då samverkan inte är någon lösning.”

Här blir resonemanget lite hängande då inget förslag till lösning eller liknande ges.

Länsstyrelserna konstaterar också att vid höjd beredskap träder det geografiska områdesansvaret på civilområdesnivå i funktion, och ska då enligt regeringen utgöra en ledningsnivå mellan länsstyrelsenivån och regeringen, samt särskilt utgöra en nod för samverkan med övriga statliga myndigheter och Försvarsmakten. Det geografiska områdesansvaret på länsnivå kommer i ett sådant läge fortsatt ha ansvaret för statens samverkan med kommuner och regioner. Det är inte osannolikt att en situation som föranleder höjd beredskap inleds som fredstida krishantering. Över lag gäller i beredskapssystemet samma samverkansformer i fred som i krig, vilket underlättar övergången till höjd beredskap. Det är i enlighet med likhetsprincipen. Det gäller dock inte länsstyrelserna. Såväl samverkan mellan länsstyrelserna, som deras samverkan med andra aktörer och den inre organisationen ska enligt nuvarande ordning göras om under en pågående kris, när höjd beredskap tillkännages vilket även påverkar samverkan med kommunerna och regionerna. Detta behöver analyseras vidare.

Länsstyrelserna delar utredningens bedömning att reglering av kommuners och regioners beredskapsarbete bör ske genom författning snarare än genom överenskommelser. Ur länsstyrelsens perspektiv, såsom ansvarig att följa upp arbetet från statens sida, är det dock viktigt att sådana författningar tas fram i dialog med företrädare för kommuner och regioner.

Vad avser fördelning av medel genom generella statsbidrag ser länsstyrelserna fördelar i minskad administration och ökad möjlighet för varje kommun att anpassa verksamheten efter egna behov. Effekten av en sådan förändring bör dock analyseras vidare innan den genomförs. Det bör säkerställas en lägsta nivå av statsbidrag så att samtliga kommuner får en rimlig bottenplatta att bedriva beredskapsarbete med.

Kap 12.3.1 Regionalisering av Socialstyrelsen – ett sätt för staten att bättre kunna samverka med och stödja regionerna

Länsstyrelserna ställer sig positiva till förslaget om en sådan indelning av Socialstyrelsen.

Tidiga erfarenheter från den struktur som sjösattes 2022 visar att samverkan mellan geografiskt- och sektorsansvar underlättas om sektorsmyndigheten har en indelning som motsvarar civilområdena, i enlighet med förordningen (2022:593) om vissa förvaltningsmyndigheters regionala indelning.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Allan Widman med Beredskapsdirektör Erik Richardsen som föredragande. I den slutliga handläggningen har länsråd Johan Blom, Avdelningschef Ana Norlén samt enhetschef Martina Almqvist medverkat.

Allan Widman

Erik Richardsen

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.